

الگو ہا و اسو ہا

داستانِ نبویؐ و اقصادی سولِ اکرمؐ

و دختِ کریمیؐ ایشاؓ

www.ketab.ir

محبتِ اسلام و اسپینِ دکن محمدؐ و ابی عبد خداؑ

عبد خدایی، محمد هادی، ۱۳۱۷ -
الگوها و اسوه‌ها: داستان‌هایی از سیره اقتصادی رسول اکرم ﷺ و دخت گرامی ایشان عیسیٰ / محمد هادی
عبد خدایی. - مشهد: بنیاد پژوهشهای اسلامی، ۱۳۹۴.

ISBN 978-600-06-0034-1

۲۰۶ص.
فیبا.

۱. محمد ﷺ، پیامبر اسلام، ۵۳ قبل هجرت - ۱۱ق. - اخلاق. ۲. محمد ﷺ، پیامبر اسلام، ۵۳ قبل
هجرت - ۱۱ق. - اخلاق. ۳. فاطمه زهرا عیسیٰ، ۸ قبل از هجرت - ۱۱ق. اخلاق. ۴. فاطمه
زهرا عیسیٰ، ۸ قبل از هجرت - ۱۱ق. داستان. پژوهشهای اسلامی. ب. عنوان.

۲۹۷ / ۶۸
۳۹۷۱۷۷۹

۱۳۹۴ الف ۲ ع ۹ BP

کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران



مجلس شورای اسلامی
ایران

الگوها و اسوه‌ها

داستان‌هایی از سیره اقتصادی رسول اکرم ﷺ
و دخت گرامی ایشان عیسیٰ

حجت الاسلام والمسلمین دکتر محمد هادی عبد خدایی

چاپ اول: ۱۳۹۴ / ۱۰۰۰ نسخه، وزیری / قیمت ۸۲۰۰۰ ریال
چاپ و صحافی: مؤسسه چاپ و انتشارات آستان قدس رضوی

بنیاد پژوهشهای اسلامی، مشهد: صندوق پستی ۹۱۷۳۵-۳۶۶

مراکز توزیع:

تلفن و دورنگار واحد فروش بنیاد پژوهشهای اسلامی: ۳۲۲۳۰۸۰۳

فروشگاه‌های کتاب بنیاد پژوهشهای اسلامی، مشهد: ۳۲۲۳۳۹۲۳، قم: ۳۷۷۳۳۰۲۹

www.islamic-rf.ir

info@islamic-rf.ir

حق چاپ محفوظ است

فهرست مطالب

پیشگفتار	۷
۱. و تورا نیازمند یافت، پس از آن بی نیازت فرمود	۱۱
۲. شبان مکه و بازرگان شام	۱۶
۳. پیمان برجستگان	۱۹
درس ها و آموزه ها	۲۰
۴. همپاری	۲۲
درسی که به ما می آموزد	۲۴
۵. مقاومت ملکوتی در محاصره اقتصادی	۲۵
۶. امین مردم و امین خداوند	۲۸
۷. ساخت و ساز جهادی	۳۰
۸. انصار، مهاجرین را پناه دادند	۳۴
۹. سکونت رسول اکرم ﷺ در منزلی ساده	۳۶
۱۰. الگوی نزاهت	۳۸
۱۱. ایجاد برادری و نقش آن	۴۰
۱۲. همکاری برای رهایی یک انسان آزاده	۴۲
درس ها و اندرزها	۴۴
۱۳. پرداخت غرامت برای خویشاوند	۴۶
۱۴. اجازه خواستن پیامبر اکرم ﷺ از مسلمانان برای استفاده از بیت المال	۵۰
۱۵. عاقبت به خیر	۵۳
۱۶. سرانجام حرص و طمع	۵۵
۱۷. مبدا دینداران را از خویش برانی	۵۷

۱۸. یاران پیامبر چه کسانی بودند؟ ۵۹
۱۹. جبران یک خطا ۶۱
۲۰. تنها درخواست از خداوند ۶۲
۲۱. توکل و تلاش مرد خارکن ۶۳
۲۲. سرانجام خیانت و اتهام ۶۵
۲۳. همسایه مردم آزار و تدبیر حکیمانه رسول اکرم ﷺ ۶۹
۲۴. وسعت نظر ۷۱
۲۵. پوزش از کمبود ۷۲
۲۶. دو سیاست کلان اقتصادی ۷۳
- زمینه نزول آیات ۷۳
- بررسی موضوع از منظر قرآن کریم ۷۶
- یک نکته اقتصادی ۷۹
۲۷. پیمان شکن ۸۴
۲۸. دلنوازی از خدمتکار ۸۶
۲۹. مرد لجباز ۸۸
- سرانجام سمره ۹۰
۳۰. ساده زیستی ۹۱
- یادآوری ۹۲
۳۱. فریبکار ۹۳
۳۲. اولویت‌ها و سلسله مراتب در انفاق ۹۵
۳۳. مبارزه با احتکار ۹۷
۳۴. پیامبر اکرم ﷺ بر جنازه بدهکار نماز نمی خواند ۹۸
- وظیفه دولت در مقابل مردم ۹۸
۳۵. شب زفاف ۱۰۰
۳۶. نماز و رهایی از اسارت، بازخواست از نعمت‌ها ۱۰۵
۳۷. پیامبر و جابر ۱۰۸
۳۸. انفاق از بهترین‌ها ۱۱۱
۳۹. سرانجام سخاوت ۱۱۳
۴۰. برسر دوراهی ۱۱۴
۴۱. چشم و هم چشمی ۱۱۶

۱۳۶.....	۴۲. امانت داری.....
۱۳۷.....	۴۳. خیانت در بیت المال.....
۱۳۸.....	۴۴. پیامبر از مشرک هدیه نمی‌پذیرد.....
۱۳۰.....	۴۵. نامردمان.....
۱۳۲.....	۴۶. از بردگی تا فرماندهی.....
۱۳۵.....	۴۷. رسول اکرم ﷺ و خانواده سردار شهیدش.....
۱۳۹.....	۴۸. کیفر سرقت.....
۱۴۱.....	۴۹. حکمت اجرای حدود.....
۱۴۲.....	۵۰. حقوق شهروندی و رعایت امانت.....
۱۴۴.....	۵۱. کم فروشی.....
۱۴۶.....	۵۲. مقدار کالا باید مشخص باشد.....
۱۴۶.....	واژه‌ها.....
۱۴۷.....	تذکر.....
۱۴۹.....	۵۳. غش در معامله.....
۱۵۱.....	۵۴. فروش شراب.....
۱۵۳.....	۵۵. هرکس به اندازه توان خود.....
۱۵۵.....	۵۶. عشق و تهی‌دستی.....
۱۵۸.....	۵۷. عزت نفس.....
۱۶۰.....	۵۸. غرب‌زدگی و مبارزه با آن.....
۱۶۱.....	۵۹. بخشی از سرمایه‌ات را برای خود نگه دار.....
۱۶۷.....	۶۰. محکم‌کاری.....
۱۶۸.....	مراقبت در کیفیت.....
۱۶۹.....	۶۱. آرامش پیامبر ﷺ.....
۱۷۰.....	۶۲. اقتصاد و قناعت.....
۱۷۳.....	۶۳. اسلام و توسعه.....
۱۷۶.....	۶۴. روزهای پایانی.....
۱۷۸.....	۶۵. ماجرای سواده بن قیس.....
۱۸۰.....	۶۶. دادخواهی از رسول اکرم ﷺ.....
۱۸۳.....	۶۷. عروس آسمانی.....
۱۸۴.....	۶۸. مهر فاطمه.....
۱۸۵.....	۶۹. جهیزیه.....

۷۰. کجا ز درگه لطفش کسی شود محروم؟ ۱۸۸

۷۱. مددهای غیبی و مزد معنوی ۱۹۱

۷۲. نقش نیروی معنوی ۱۹۳

۷۳. خیرات ماندگار ۱۹۴

فهرست آیات ۱۹۷

فهرست احادیث ۲۰۱

منابع ۲۰۵

www.ketab.ir

پیشگفتار

بسم الله الرحمن الرحيم

انسان در مسیر زندگی خویش، اضافه بر نیاز به رهنمودها و هدایت‌ها، نیازمند الگوها و اسوه‌هایی است که ارزش‌های دینی و اخلاقی را برای او ملموس سازند و راه عملی آن‌ها را نشان داده، کاربردی کنند؛ از این رو، قرآن کریم همراه با بیان حقایق و معارف الهی و اخلاقی، الگوهای عملی را نیز معرفی می‌کند و بارها در لایه‌لای شرح زندگانی آنان، به عالی‌ترین موضوعات اعتقادی و تربیتی می‌پردازد. نوح اسوه صبر و مقاومت و ابراهیم پرچمدار توحید معرفی می‌شود، موسی در چهره مبارزی نستوه جلوه می‌کند و عیسی الگو و مثلی از قداست و پاکی خوانده می‌شود. قرآن در اشاره به پیامبران و رهبران توحیدی می‌فرماید: ﴿أُولَئِكَ الَّذِينَ هَدَى اللَّهُ فَبِهِدَاهُمْ أَفْتَدَهُ...﴾؛ این‌ها افرادی هستند که خداوند هدایتشان فرموده است، پس تو نیز از هدایت آنان پیروی کن... .

بیان داستانی در ادبیات ملت‌های گوناگون و کتب تربیتی آنان صورت‌های متعددی دارد و در این میان، قصه‌های قرآنی و روایات رسیده پیرامون زندگی پیامبر اکرم ﷺ و خاندان وی دارای ویژگی‌هایی است که در ادامه به بیان برخی از آن‌ها پرداخته می‌شود:

۱- داستان‌های قرآن کریم هدفمند است و در آن‌ها منظور و مقصودی نهفته است. خداوند متعال می‌فرماید: ﴿لَقَدْ كَانَ فِي قَصَصِهِمْ عِبْرَةً لِّأُولَى الْأَلْبَابِ﴾؛ همانا در

۱. انعام (۶): ۹۰.

۲. یوسف (۱۲): ۱۱۱.

داستان‌های ایشان عبرت و پند است برای خردمندان.

این موضوع در تمام قصص قرآن قابل مشاهده است، حتی در جایی که یک داستان عاشقانه را مطرح می‌کند، عالی‌ترین بهره درباره عفاف و پاکی را از آن می‌گیرد. قرآن در سوره یوسف جوانی را به تصویر می‌کشد که در مقابل جوشش‌های شهوانی یگانه بانوی زیبای مصر قرار گرفته است، یا باید به هوس بازی‌های او تن دهد یا به زندان افکنده شود، ولی آن جوان با دنیایی از پاکی و اخلاص زندان را ترجیح داده، می‌گوید: ﴿رَبِّ السَّجُنِ أَحَبُّ إِلَيَّ مِمَّا يَدْعُونِي إِلَيْهِ ...﴾؛ خداوند زندان نزد من از آنچه مرا بدان می‌خوانند محبوب‌تر است. و بدین سان، حاضر می‌شود به جای قرار گرفتن در آغوش گرم گناه و گناهکاران، زیر بار گران زنجیرهای زندان باشد.

۲- داستان‌های قرآن مجید واقعی و حقیقی است، نه پنداری و خیالی. خداوند می‌فرماید: ﴿... مَا كَانَ حَدِيثًا يُفْتَرَى وَلَكِنْ تَصْدِيقَ الَّذِي بَيْنَ يَدَيْهِ ...﴾؛ ... سخنی نیست که به دروغ بافته شده باشد بلکه تصدیق چیزی است که در پیش آمده و تحقق یافته است ...

از آنجا که در واقع، اصول تربیتی قرآن کریم بر پایه حقیقت است و نه پندار و تخیل، قرآن همواره بر حقایق تأکید دارد؛ زیرا خیال و پندار هرگز نمی‌تواند ملاک صحیحی برای زندگی حقیقی باشد. بسیاری از اندیشمندان و فلاسفه به این نکته توجه ندارند، و از همین رو، کتاب‌های داستانی آن‌ها، مانند کلیله و دمنه و سلامان و ابسال، آکنده از تخیل است؛ چه از زبان حیوانات و چه از زبان عاشق و معشوق‌هایی خیالی.

اما توجه به حقیقت و واقعیت، از ویژگی‌هایی است که قرآن مجید همواره بر آن تأکید می‌فرماید.

۳- داستان‌های قرآن افزون بر آنکه به طور کلی هدفمند است، در جزئیات آن هم

۱. یوسف (۱۲): ۳۳.

۲. یوسف (۱۲): ۱۱۱.

اهدافی عالی تجلی دارد؛ مثلاً در گفت وگوهای حضرت موسی علیه السلام با فرعون، به بهترین دلایل خداشناسی اشاره شده است، آنجا که می گوید: ﴿قَالَ فَمَنْ رَبُّكُمَا يَا مُوسَى﴾ قَالَ رَبُّنَا الَّذِي أَعْطَى كُلَّ شَيْءٍ خَلْقَهُ ثُمَّ هَدَى ﴿؛ فرعون گفت: پروردگار شما دو نفر کیست؟ موسی علیه السلام فرمود: خدای ما کسی است که به هر چیزی خلقت و آفرینش او را عنایت نمود و سپس او را هدایت فرمود.

در این آیه هم به برهان خلقت و هم به هدایت، به ویژه هدایت تکوینی اشاره شده است. قرآن کریم هیچ گاه به بیان مطلب کم ارزش و بی هدف نمی پردازد؛ به عنوان مثال، در داستان اصحاب کهف به تعداد آنان توجهی ندارد و بر عدد خاصی تأکید نمی کند، بلکه ایمان و اخلاص سرشار آنان را می ستاید و از نتایج هدایت بار آن خبر می دهد و می فرماید: ﴿إِنَّهُمْ فِتْنَةٌ آمَنُوا بِرَبِّهِمْ وَوَدَّعَاهُمْ هُدًى﴾؛ آن ها جوانانی (جوانمردانی) بودند که ایمان به پروردگارشان آوردند، ما هم هدایت خویش را برای آن ها افزایش دادیم.

۴- در داستان های قرآن کریم هم به شخصیت های مثبت و هم به شخصیت های منفی اشاره شده است؛ هم از ابراهیم و موسی و هم از نمرود و فرعون سخن به میان آمده است، ولی سرانجام سعادت و نجات را از آن مردان الهی می داند و نام نیک و جاودانه ای را برای آن ها ترسیم می فرماید و بقای اهداف الهی و پایدار آنان را با بیانی هنری و جذاب آن چنان می ستاید که وجدان آدمی را تحت تأثیر قرار می دهد و آن را واله و شیدای آنان می کند.

قرآن کریم در خلال داستان های خود درس هایی از ایمان و اخلاص، توکل و اطمینان، صبر و استقامت و پاکدامنی را به گونه ای ارائه می دهد که از نظر معرفتی و تربیتی قطعاً بی نظیر است و با بیان داستان مشخص می سازد که این ارزش ها تنها به صورت ایده و آرزو نیست بلکه اموری است که تحقق یافته و وجود خارجی پیدا کرده است، آن چنان که می تواند بهترین الگو برای آیندگان باشد.

در فرهنگ اسلامی وجود مقدس رسول اکرم صلی الله علیه و آله و جانشینان و الامام او هم بهترین

۱. طه (۲۰): ۴۹-۵۰.

۲. کهف (۱۸): ۱۳.

آسوه و مقتدا برای انسان‌ها و جوامع بشری به ویژه جامعه اسلامی هستند. قرآن کریم می‌فرماید: ﴿لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِي رَسُولِ اللَّهِ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ﴾^۱ از این رو شایسته است جامعه اسلامی با سیره پیامبر ﷺ و خاندان پاک او آشنا شده و آن را سرمشق زندگی خود قرار دهند.

از آنجا که مسائل اقتصادی و مالی از مسائل مهم جامعه کنونی ما می‌باشد و فرهنگ نقش مهمی در اقتصاد سالم دارد و رهبر فرزانه انقلاب سال ۱۳۹۳ را سال اقتصاد و فرهنگ نامیده‌اند، در این نوشتار کوشیده‌ایم با استناد به آیات مقدسه قرآنی و منابع روایی و تاریخی، داستان‌هایی از زندگی اقتصادی رسول اکرم ﷺ و نیز چند صحنه از زندگی شکوهمند دخت بزرگوارش در همین زمینه آورده شود و برای تأکید بر اصالت آن‌ها، با پرهیز از داستان‌پردازی، فقط آنچه در نص روایات آمده است، در اختیار خوانندگان قرار گیرد و در برخی از موارد تنها اشارات و توضیحات مختصری به صورت جداگانه ارائه گردد.

امید است جامعه اسلامی ما با استفاده از سیره و روش اهل بیت وارسته او، بتواند به عالی‌ترین شکوه معنوی و مادی خود برسد و با استفاده از زندگی و تعالیم ایشان، از رشد و توسعه فرهنگی و اقتصادی همراه با عدالت و نزاهت کامل برخوردار شود.

وَأَخِرُ دَعْوَانَا أَنِ الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ

محمد هادی عبدخدایی

۲۵ سؤال المکرم ۱۴۳۵

سالروز شهادت کاشف الحقائق والدقائق

مولانا جعفر بن محمد الصادق